

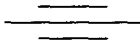
Az Ayers Rock mitikus időket idéző légköre, a trópusi őserdők, az időről időre eltűnő, majd ismét előbukkanó tavak, és az a nemes életerő, amely a víz alatti korallcsodák mélyén szintúgy kifejezésre jut, mint a kenguruk és a koalák játékos mozdulataiban, de akár a tengeri vízisportok látványosságában, vagy a jövőt felcsillantó világvárosok forgatagában – mindez Ausztrália.

– Korunkban megnőtt az érdeklődés egymás országai iránt. Erről *dr. Mark Higgie*, ausztrál nagykövet (41 éves) így vall:

– Már az egyetemen kelet-európai és szovjet tagországokkal foglalkoztam. Szerencsés vagyok, mert a továbbiakban is életem nagy részét ezek a tanulmányok kötötték le. E tudományterület révén értem el doktori címet, majd diplomáciai szolgálatba álltam. Először Bécsben: Ausztriában, majd Belgrádban szereztem követségi gyakorlatot, mely munkám során bizonyos rálátásom volt Magyarországra is. Ezt követően küldtek magyarországi nagykövetnek. –

– A magyar–ausztrál kapcsolatokról pedig a következőket mondotta:

– Az ausztrál–magyar kapcsolatok igen jók. Az Ausztráliában élő 70 ezer magyar révén is kiváló emberi kapcsolatok jöttek létre. A gazdasági kapcsolatok hosszú évek óta kedvezően alakulnak. Számottevőek az ausztrál befektetések Magyarországon. Az 1989-es magyarországi változások óta erősebbek a politikai kapcsolatok is. Az a megtiszteltetés ért, hogy a közelmúltban *Göncz Árpád* köztársasági elnököt kísérlhettem hazámban. Ausztrália államfője ma is Nagy-Britannia királynője, *II. Erzsébet*, aki már látogatást tett Magyarországon. A királynőt állandó jelleggel az általa kinevezett főkormányzó, most *Sir William Deane* képviseli Ausztráliában. A kormányfőnk, *Robert Hawke* 1989-ben már találkozott az akkori magyar miniszterelnökkel. A jelenlegi: *John Howard* még nem találkozott *Orbán Viktor* miniszterelnökkel. Kapcsolataink kiválóan fejlődnek. Gazdasági téren széles a paletta. Az ausztrál befektetés és kapcsolatépítés is oda jön, ahol számára kedvező lehetőség adódik, hogy csak néhányat említsünk: élelmiszeripar, húsipar, üdítőitalok, autóalkatrészek, utazási biztosítások, film- és színháztechnika, hotelszolgáltatások, de sorolhatnánk tovább. Magyarország előnye viszont gazdag kulturális élete és értékes kínálata.

DR. H. TÓTH ISTVÁN
vendégoktató
Lomonoszov Egyetem

Radnóti Miklós összehasonlítóval elemzett versei tanulói műismertetéseiben

A tudományos háttérismeretek tanításával foglalkozva ezt írta *Kelemen Péter* egyik tanulmányában: „A 10–14. életév közötti korosztályok számára készült tananyagok általában minimális mennyiségű metanyelvi készletet és elméleti fogalmat tartalmaznak” (*Kelemen P.*, 1994). Az irodalom- és művészetelméleti fogalmakkal foglalkozó egész eddigi kutatásom (*H. Tóth*, 1997) teljességgel az ellenkezőjét bizonyítja mind a konkrétan idézett, mind az általa sugallt vélekedésnek.

Jelen írásomban is azt a feltételezést igazolom, hogy *sükségtelenül sok irodalom-, művészetelméleti és könyvtárhasználati fogalommal veszi körül az irodalompedagógia a 10–14 éves diákokat*.

Egy Bács-Kiskun megyei (ének-zenei tagozatos) nyolcadik osztály 21 növendéke azt a feladatot kapta, hogy válasszanak *Radnóti Miklós* verseskötetéből 2–2 szemelvényt, majd írjanak *összehasonlító műismertetést* olvasmányélményeik, olvasmánymegértésük alapján, felhasználva elméleti és gyakorlati fogalomtudásukat is.

A továbbiakban azt ismertetem, hogy ki melyik *Radnóti Miklós*-verset választotta, illetőleg azt melyik költeménnyel állította párba:

Első ecloga – Himnusz a békéről (=2 fő; 10., 15.)

Első ecloga – Második ecloga (=1 fő; 5.)

Első ecloga – Töredék (1 fő; 1.)

Erőltetett menet – Ötödik ecloga (1 fő; 14.)

Hetedik ecloga – Erőltetett menet (1 fő; 11.)

Hetedik ecloga – Nem tudhatom... (1 fő; 20.)

Himnusz a békéről – Második ecloga (2 fő; 6., 18.)

Himnusz a békéről – Száll a tavasz... (2 fő; 7., 9.)

Levél a hitveshez – Hetedik ecloga (3 fő; 12-13., 17.)

Második ecloga – Hetedik ecloga (1 fő; 19.)

Nem tudhatom... – Száll a tavasz... (1 fő; 4.)

Ötödik ecloga – Levél a hitveshez (1 fő; 8.)

Töredék – Himnusz a békéről (1 fő; 3.)

Töredék – Nem bírta hát... (1 fő; 16.)

Töredék – Száll a tavasz... (1 fő; 21.)

A fenti 15 verspárban 12 műalkotás található 42 előfordulásban, így:

Első ecloga (4 fő) *Nem bírta hát...* (1 fő)

Erőltetett menet (2 fő) *Nem tudhatom...* (2 fő)

Hetedik ecloga (7 fő) *Ötödik ecloga* (2 fő)

Himnusz a békéről (7 fő) *Száll a tavasz...* (4 fő)

Levél a hitveshez (4 fő) *Töredék* (4 fő)

Második ecloga (4 fő) *Zápor után* (1 fő dolgozatában szerepelt).

Ennek a 12 szemelvénynek a felét (= a dőlten szedettek) *Radnóti Miklós*-kötetből választották a diákok, a többi a nyolcadikos irodalmi olvasókönyvükben volt megtalálható (*Dobcsányi Ferenc: Irodalmi Olvasókönyv az általános iskola 8. osztálya számára, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp.*).

A bekezdések (=Bek) számának elemzése

Ebben a tanulócsoportban 2 Bek-es szövegművet is találtam, ráadásul 3 növendék esetében (=5., 12., 20.). Elsősorban formai hibának minősíthető az, hogy két tömbből építették fel dolgozatukat.

A 21 diák 113 Bek-t konstruált, így az átlaguk magas értékű (= 5,385/fő). Ezen az évfolyamon elvárható a szerkesztés területén (is) ez a fajta igényesség. Az osztályozott mennyiségi adatok szerint 9 gyermek (= 42,55%) konstruálta az átlagnak (= 5,38/fő) megfelelően az összehasonlító műismertetését. Meg kell említenem, hogy nyolc fokozatú skálán mozog (= 2–10 Bek) a 21 nyolcadikos Bek-szerkesztő tevékenysége. A szórásmutató (= $\pm 2,35$) és a felhasználásával elvégzett minősítő számítás végeredménye (= 43,68%) igazolja: *szélsőségesnek* tekinthető a Bek-ek *átlagos eltérése*.

Az úgynevezett átlagos Bek 3,24 ME-ből, ezek pedig 5,28 me-ből szövdnek. E nyolcadikos dolgozatok is erősítik azt a tendenciát, hogy az ilyen típusú konstrukció tűnik optimálisnak e műfajban (=műsorismertetés) a felső tagozat magasabb évfolyamain (= 7–8. osztály).

A mondategységek (=ME) számának elemzése

Ebben a 21 db összehasonlító műismertetésben 366 ME-t olvastam meg. Ennek nyomán 17,43 ME tekinthető átlagos teljesítménynek. Mivel 9–30-ig található a jelen korpuszokban a ME-ek száma, nehéz az osztályközadatokból kitapintani a főcsapáshoz tartozókat, de a tény az, hogy 10 fő (= 47,62%) az átlagos Bek-nek megfelelően írta meg műismertetését.

A fenti fejtegetésem körvonalazta azt, amit a szórásmutató (= $0\pm 6,35$) és a minősítő számítás végeredménye (= 36,43%) szerint kimondhatok, jelesül: *szélsőségesnek* nevezhető a ME-ek *átlagos eltérése*.

A mondategységek (= me) számának elemzése

A most vizsgált *Radnóti Miklós*-verseket összehasonlító műismertetésekben elének táró tanulói dolgozatok 597 me-et tartalmaznak. A 21 adatközlő szövegében ez 28,43-os átlagot jelent. A 16–45 me-es „széttartás”-t differenciálódott gondolkodás-, megnyilatkozás- és szerkesztőkészség következményének tartom, így vélekedem az efféle jelenségekről. Most a tanulók 47,62%-a (= 10 fő) írt átlagtlukrózó dolgozatot. A szórásmutató (= $\pm 8,21$) felhasználásával elvégzett minősítő számítás végeredménye (= 28,88%) erősnek nevezhető *átlagos eltérést* igazolt a me-ek terén.

A szerkesztettségi mutatót (= 1,63/fő) a me-ek (= 597) és a ME-ek (= 366) hányadosa jelenti. A jelen érték ebben a műfajban ezen az évfolyamon (=8.) erősnek számít.

A tanulói műismertetések tartalomelemzése

A *tartalomelemzés* során felhasználtam *Orosz Sándornak* a fogalmazástechnika mérésmentodikai problémáival összefüggő több szempontját (*Orosz, 1972*), valamint *Kádárné Fülöp Juditnak* a fogalmazások tartalomelemzésével kapcsolatos tanácsait (*Kádárné, 1990*), továbbá a kutatásban közreműködő kollégákkal a tanulói szövegművek értékelésének lehetőségeiről folytatott szakmai vitám, véleménycserém tapasztalatait. Ezek alapján az adatközlő diákok műismertetésének tartalomelemzését a következő szempontok figyelembevételével végeztem el: a) tartalmi gazdagság, b) hitelesség, c) kifejtettség, d) témataartás, e) eredetiség.

Minden egyes szemponthoz 5-5 értékpontot rendeltem, vagyis dolgozatonként 25 pontot érhetett el egy-egy tanuló. Minden műismertetés tartalomelemzésében megadom az adatközlőnként elért értékpont mellett a teljesítményarányt (=%) is, és természetesen osztályonként, valamint szempontonként is közlöm az összesített eredményeket az 1/a–b jelű táblázataimban. Helyénvalónak látom rögzíteni a tartalomelemzés fenti öt szempontjának lényegesebb ismérveit a biztonságosabb együtt-haladás, együttgondolkodás érdekében:

- Tartalmilag* gazdagnak nevezhető egy-egy tanulói műismertetés, ha azt a téma sokoldalú megfogalmazása jellemzi. Fontos kérdés, hogy a dolgozat mennyire képes átlátni, átfogni az elemzett/ismertetett mű szegmenseit, tartalmi és nyelvi jegyeit. Műfajtól, terjedelemtől függően mennyire képes utalni a gyermek a műnek az alkotó életművében elfoglalt helyére/szerepére, illetőleg az adott írás tágabb irodalom- vagy művelődéstörténeti összefüggéseire, az érvényes korstílushoz kapcsolódó vonásaira (= 5 pont).
- A tényeken alapuló kifejtés és az adatok, idézetek pontossága jelöli ki a *hitelesség* határait. Vizsgálandó, hogy az írás megállapításai tényszerűek-e, továbbá kötődnek-e az aktuálisan elemzett/ismertetett alkotás sajátosságaihoz. Mérlegelendő, hogy valós összefüggésekre világítanak-e rá a tények és adatok, illetőleg az értéktételek meggyőződésből fakadnak-e (= 5 pont).
- A *kifejtettség* elsősorban pontos, szabatos megfogalmazást jelent. Fontos szempont továbbá az is, hogy az általánosító megállapításokat mennyire támasztja alá tényekkel a dolgozatíró, valamint mennyire részletezi és bizonyítja egyúttal a gondolatait (= 5 pont).
- A gondolati összeszedettség mellett az elkalandozásmentesség nevezhető a *témataartás* legfőbb normájának. Megkövetelendő, hogy a dolgozatíró a műfaj és a cím által meghatározott kereteken belül maradjon, írása egészében érvényesítse az elemzett/ismertetett szemelvény témavilágát (= 5 pont).
- Akkor valósul meg az *eredetiség* elvárása, ha a tanuló dolgozata egyéni, sablonmentes szövegmű, és határozottan megmutatkozik az önálló gondolkodásmód. Értékelendő, ha új szempontot, összefüggést, esetleg szokatlan vagy váratlan megállapítást fejt ki a dolgozatíró. Fontos az értékelés szemszögéből annak a megállapítása is, hogy a növendék mennyire tudta személyessé és egyedivé tenni az írását, a szövegmagyarázatát, illetőleg a könyv-ismertetését (= 5 pont).

Mivel az elkalandozás-mentesség volt a témataartásuk egyik legfőbb erőssége a gondolati összeszedettség mellett, megérdemelten kapott a 21 diák 93 pontot (= 4,43/fő). A hitelesség, a kifejtettség és az eredetiség szempontokat erősfokú együtthaladás jellemezte, így 87-87 pontot adhattam

(= 4,14/fő). A tartalmi gazdagság terén mutatkoztak hiányosságok, kiváltképp az 5., 11. és a 19. számú munkákban. A „sokoldalúság” kritérium szenvedte a legtöbb csorbát, ezért a viszonylag alacsony, 79 pont (= 3,76%/fő). A fentiek alapján megérthető, hogy az összesített eredmény azonban dicséretesnek mondható, mivel 82,48%-os (= 20,62/fő). A tanulók 52,38%-a (= 11 fő) kapott átlagot túlrőző (= 20,62/fő) pontszámot összehasonlító műismertetésének tartalmasságáért.

A szórásmutató (= $\pm 3,81$) és a minősítő számítás végeredményének (= 18,48%) kapcsolata alapján *közepesnek* nevezhető a tanulói dolgozatok tartomelemzésének *átlagos eltérése*.

A tanulói műismertetések fogalomalkalmazása

Ez a tanulócsoport 69-féle irodalom-, művészetelméleti és könyvtárhasználati szakszót épített be összehasonlító műismertetésébe 543 egyszeri-egetszéri előfordulásban. Ebből a népességből (=21 fő) 10 tanuló (= 47,62%) alkalmazta az átlagos fogalommenyiséget (= 25,86%) a szabadon választott *Radnóti Miklós*-versekről írt dolgozatában. A 11-es műismertetésben mindössze 11-féle szakszót leltem, míg a 20. számú munkában 50-félét (= 72,46%-os fogalomtelítettség) olvashattam. A diákok fogalomalkalmazásának *átlagos eltérése erősnek* nevezhető a szórásmutató (= $\pm 8,82$) és a minősítő számítás végeredményének (= 34,11%) felhasználásával is.

A most bemutatott 21 dolgozat 37,47%-os fogalomtelítettségű. Ez a szakszóállomány jelentős háttértudást tükröz az eddigi kutatásaim tényei, adatai, összefüggései szerint. A jelen vizsgálatban szereplő 21 nyolcadikos a következő 7-féle szakkifejezést alkalmazta dolgozatában a megtanítás szempontjából különösen fontos 70,00%-os közzőb fölött:

költő (K*):	21 = 100,00%
vers (V):	21 = 100,00%
többljetlenítés (S):	19 = 90,48%
cím (K):	18 = 85,71%
ecloga (M):	18 = 85,71%
mű (K):	18 = 85,71%
versszerkezet (SZ):	15 = 71,43%

Megjegyzés: K= könyvtárhasználati, V= verstani, S= stilisztikai, M= műfaji, SZ= szerkezetani fogalom.

A stilisztikával, a verstannal és a könyvtárhasználattal összefüggő fogalmak állnak az élen most is, mint ahogy az irodalom- és művészetelméleti fogalomhasználatl foglalkozó eddigi kutatásaim tényei korábban már szintén mutatták. Különösen a stilisztikai értéktöbbltet felmutatására tettek bátor lépéseket a tanulók, s mindezt sokféle terminus technicussal képesek is a *műértő olvasóvá nevelés* révén.

Ezzel, vagyis a műértő olvasással: „az alkotások dekódolásával tapasztalatot lehet szerezni az emberi természetről, gondolatokról, érzelmekről, az ember belső világáról, a valósághoz való sokréti viszonyáról, azaz az emberi létéről magáról” (*Forgács-Sipos, 1994*). A szabadon választott *Radnóti Miklós*-versek műismertetéseiben a nyolcadikosok az idézett elvárásnak jó színvonalon tudtak megfelelni, vagyis *helyes eredményességű dekódolásra* voltak képesek.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Forgács Anna-Sipos Lajos 1994: *Egy lehetséges részletes helyi tanterv vázlat a 12–18 éves korosztály számára*. In: Sipos Lajos (szerk.): Irodalomtanítás I. PAUZ Kiadó és Universitas Kulturális Alapítvány.
2. H. Tóth István 1997: „Az olvasás: fölfedezés” – *Egy korosztály irodalomértésének alakulása* (Kandidátusi értekezés). Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa, Budapest.
3. Kádárné Fülöp Judit 1990: *Hogyan írnak a tizenévesek?* (Az IEA fogalmazásvizsgálata Magyarországon.) Akadémiai Kiadó, Budapest.
4. Kelemen Péter 1994: *Tudományos háttérismeretek az irodalomtanításban*. In: Sipos Lajos (szerk.): Irodalomtanítás I. PAUZ Kiadó és Universitas Kulturális Alapítvány.
5. Orosz Sándor 1972: *A fogalmazástechnika mérőmetodika problémái*. Tankönyvkiadó, Budapest.